

*Jehuda Bauer**

Gondolatok a radikális iszlámról

A Jad Vasem, mint tudják, a holokausztnak vagy soának – melynek jelentése „katasztrófa” –, a zsidó genocídium emlékének, oktatásának és kutatásának szentelt intézmény. A holokauszt tagadása, úgy is mint a nemrégiben Teheránban megtartott „konferencia” témája, egyidős magával a holokauszttal – ahogy az a túlélők vallomásaiból közismert –, hiszen már a koncentrációs táborok őrei is azt közölték a foglyokkal, hogy még ha életben maradnak is, senki nem fog hinni a tanúvallomásuknak. Az elmúlt hatvan év során a tagadás háttérben az az igyekezet állt, hogy a nemzetiszocialista rendszert szembeállítsa a demokráciákkal, melyeken belül a holokauszttagadók éltek és élnek. A náciizmus igazolása érdekében tagadni kellett a genocídiumot. De amióta a nyugati világ leghírhedtebb holokauszttagadóját, David Irvinget perbe fogták Londonban, a brit törvényszék elítélte, és hivatalosan hazugnak, rasszistának és antiszemitának nyilvánította, a holokauszt tagadása marginális jelenséggé zsugorodott a nyugati országokban. Ezzel szemben a muszlim országokban mindez szerves részét képezi a Nyugat-ellenes és elsősorban antiszemita propagandának. A holokauszttagadás a muszlim országokban mélyen benne gyökerezik a radikális iszlámban, és nekünk kontextusában kell megértenünk az összefüggéseket, ha a holokauszttagadást és az iráni rendszer új, népirtással fenyegető politikáját akarjuk vizsgálni.

Óriási különbség van a nemzetiszocializmus, a szovjet kommunizmus és a radikális iszlám között, ugyanakkor a jelentős párhuzamokat is fel kell ismernünk. Mindhárom vallási vagy vallási jellegű mozgalom. Nem kétséges, hogy a vallási jellegű náci ideológiába vetett hit fontos szerepet játszott a holokauszt létrejöttében; a marxizmus–leninizmus pedig az a vallási jellegű dogma volt, amelyre a sztálinista birodalomban mindenki fölesküdni kényszerült. Ugyanez vonatkozik a radikális iszlámra.

A radikális iszlám nem iszlám. Az iszlám békeszerető, egyetemes vallás. Ezzel szemben a radikális iszlám egy viszonylag új formáció, amely gyökeresen eltér az iszlám elfogadott értelmezésétől. Mindhárom ideológia a világrend apokaliptikus utópiája: a nácik megálmodták az ezeréves birodalmat, amely szövetségesei segítségével megvalósítja a fajok hierarchiáján alapuló világuralmat, legfőképpen állnak az északi népek, elsősorban az árják, a többi nép mind alul marad. Zsidók nem lesznek, mert azokat mind kiirtják. Ezzel a történelem, mint olyan, véget ér, és kezdetét veszi a béke és jólét csodálatos utópiája. A kommunisták proletárdiktatúráról álmodtak, amely majd megteremti az osztály nélküli társadalmat, megszüntet minden viszályt és ellentmondást, s ily módon maga is véget vet a történelemnek. A radikális iszlám Isten uralmát akarja megvalósítani a világ fölött az iszlám papok segítségével, akik felszámolják a „pogány” vallásokat, mint amilyen a hinduizmus, buddhizmus, sintoizmus stb.; a kereszténység, a zoroasztrizmus meg ami a judaizmusból még megmaradt, a hitetlenek vallása lesz, szigorú muszlim ellenőrzés és uralom alatt. Ez megteremti a tökéletes és igazságos társadalmat, ami véget vet a történelemnek, lévén, hogy Isten (Allah) uralma felülmúlhatatlan. Következésképp mindhárom eszme a hitre alapuló utópia. Minden utópia öl; az egyetemes, apokaliptikus utópiák radikálisan ölnek.

Mindhárom ideológia nagyjából egy időben, a 20. század elején jött létre. Hitler 1919-ben lépett a politika színpadára; a bolsevik forradalom 1917-ben tört ki; az első radikális iszlám mozgalom, a Muszlim Testvériség, egy egyiptomi tanár, Haszán el-Bana vezetése alatt pedig 1928-ban.

A nemzetiszocializmus és a kommunizmus véget vetett a parlamenti demokráciának és a szabad politikai véleménynyilvánításnak, meg akarta szüntetni, egyenes vagy közvetett ural-

* Jehuda Bauer professzor a Jad Vasem Intézet tudományos tanácsadója ezt a tanulmányát az intézet *A holokauszt tagadása, mint a genocídium előkészítése* című konferenciáján (2006. dec. 14) olvasta fel. A szöveget a Jad Vasem Intézet szíves engedélyével közöljük.

ma alá hajtani a nemzeteket, üres vázzá csupaszítani őket, aztán megtölteni nemzetiszocialista és kommunista tartalommal. A radikális iszlám istenkáromlásnak tartja a parlamentáris rendszert, mert ott az emberek hozzák a törvényeket: holott Isten írta elő, hogy a férfiak (a nők nem számítanak politikai tényezőnek) fölött hogyan kell uralkodni Istennek a Koránba foglalt szavai, a Próféta Hagyomány (*Hadít*) és a *Sárta*, az iszlám középkori törvénykönyve által. A radikális iszlám el akarja törölni a nemzetállamokat, elsősorban az arabokat, és létrehozni egy iszlám államot, amely majd egyesíti a világ iszlám irányítás alatt álló országait. Mindhárom ideológia a zsidóságot tartja legfőbb és első számú ellenségének: a náciak megölték őket, a szovjetek 1952-ben csak tervezték, hogy Szibériába száműznek minden szovjet zsidót, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a jó részük ott minden bizonnyal életét veszti. A radikális iszlám felszólítása a zsidó nép kiirtására egyértelmű: „Tudnotok kell, hogy az amerikaiak és a zsidók meggyilkolása szerte a világon az egyik legnagyobb feladat, és olyan jótett, amely Allahnak tetsző... testvéreitek... tovább folytatják a dzsihádot a zsidók és amerikaiak ellen” (Oszama bin Laden 2003. február 11-én közzétett üzenete). Ez a nemzetiszocializmus nyelvének félreérthetetlen megismérlése, és senkinek ne legyen kétsége afelől, hogy ha a radikális ideológiák megfogalmazzák azt, amiben fanatikusan hisznek, akkor, ha módjukban áll, annak szellemében járnak is el. Abd Al-Rahman Al-Sudayyis sejk, a muszlim világ legfontosabb mecsetjének, a mekkai Al-Haram mecsetnek az imámja a következőt mondta 2002-ben: „Olvassátok a történelmet, és meg fogjátok érteni, hogy a hajdan volt zsidók a mai zsidók elvetemült ősei, utóbbiak az előbbiek gonosz sarjai, hitetlenek, Isten ígéjének meggyalázói, az aranyborjú imádói, prófétagyilkosok, a próféciák tagadói... az emberi faj söpredéke, akiket Allah megátkozott, majmokká és disznókká változtatott.” A prédikátorok mindenütt – még Bagdadban is, a világi Szaddám Huszein uralma alatt – a népszerű hagyományra hivatkoznak, mely szerint az Ítélet Napjának eljövetele előtt a muszlimok harcba indulnak a zsidók ellen, és megölik őket. A menedéket kereső zsidók, állítja a hagyomány, a *hadít*, a kövek és fák mögé fognak bujdoskolni, de a kövek és a fák majd így kiáltanak: „Ó, muszlim, ó, Isten szolgája, egy zsidó bűjt el mögöttem. Gyere és öld meg.” Ez nem afféle Iz-

rael megtámadására vonatkozó felhívás, nem palesztin hitvallás. Ez közönséges népirtásra szóló felbujtás, és az elmúlt három-négy évre visszatekintve véget nem érőn idézhetném az ehhez hasonló szövegeket. A mi problémánk az, hogy a radikális iszlám ideológia beszivárog az iszlám közbeszédbe, és a muszlim országok kormányai nem mernek fellépni ez ellen. De ne feledjük, hogy az Egyesült Nemzetek 1948-ban meghozott és 1951-ben ratifikált, a népirtás megelőzésére és büntetésére vonatkozó egyezményének III. cikkelye azt tartalmazza, hogy „a népirtásra buzdító általános és nyílt és felbujtás” kimeríti a népirtás büntetettét.

A Muszlim Testvériség tanai hosszú idő alatt jöttek létre és terjedtek el a muszlim világban. Legjelentősebb ideológusuk Sayyid Qutb egyiptomi tisztviselő, az ő nevéhez fűződik az 1950-ben keletkezett, zsidók ellen írt, *Stürmer*-jellegű röpirat, amely mind a mai napig a zsidóellenes propaganda alapját képezi. Ez, ha jobban belegondolunk, tizenhét évvel azelőtt történt, hogy Izrael elfoglalta Gázát és a Jordán nyugati partvidékét. Ennek okán kötve hiszem, hogy ha létrejön egy izraeli–palesztin megállapodás, az automatikusan kifogja a szelet a radikális iszlám vitorlájából. Ahhoz azonban nem fér kétség, hogy egy izraeli–palesztin megállapodás segítené a radikális iszlám elleni fellépést, bár, mint azt Oszama bin Laden és többen hangsúlyozzák, a fő cél továbbra is a nyugati és kelet-ázsiai civilizációk megsemmisítése.

A radikális iszlám antiszemitizmus központi része az ideológiának, de ez az antiszemitizmus nem eredeztethető az iszlámból. Kétségtelen, hogy az iszlám társadalmak a zsidókkal – és a keresztényekkel – szemben diszkriminációt alkalmaztak és alkalmaznak, és hogy másod-, illetve harmadrendű állampolgároknak tekintik őket. Az ilyen társadalmaknak kizárólag a muszlimok lehetnek teljes jogú polgárai. Mégis, a zsidók és keresztények – legalábbis történelmi viszonylatban – olyan csoportokat képeztek, amelyeknek fizikai, kulturális-vallási és társadalmi létét nem fenyegette veszély, és akik aránylag széles belső autonómiával rendelkeztek. Ami nem jelenti azt, hogy a zsidókat alkalmadtán nem üldözték, hogy gyilkosságok soha nem történtek, de *ahhoz képest, amilyen üldöztetéseket a keresztény Európában el kellett szenvedniük, az ilyesmire viszonylag ritkán került sor*. A mai iszlám antiszemitizmus nem az iszlám világból ered – a muszlim világot elárasztó európai gyar-

matosító erők kulturális csomagjának volt része ez is. Központi tényezője lett az elégedetlen Nyugat-ellenes muszlim értelmiséget összefogó erőnek. Ez az értelmiség, és nyomában az uralkodó elit szembesülni kényszerült azzal a ténnyel, hogy nyolcszáz évvel azelőtt az iszlám volt a leghaladóbb nyugati civilizáció a keresztény Európa barbár tőszomszédságában. Csak-hogy a 19. és a 20. században a keresztény Európa és Amerika a technológia forradalmi fellendülése révén, igájába tudta hajtani a világot. A muszlim társadalmak, kevés kivétellel, lemaradtak, s közvetve vagy közvetlenül idegen irányítás alá kerültek. A haladó szellemű muszlimok ebben látták a kihívást, és igyekeztek tanulni a Nyugattól, hozzáigazítani a nyugati szemléletet az iszlám hagyományokhoz. Csak-hogy az iszlám radikálisok, akiket frusztrált az a valóság, amellyel szembesülni kényszerültek, másképpen viszonyultak a dologhoz: azért vagyunk elmaradottak és azért kell elszenvednünk a sok megaláztatást az idegen hatalmak kulturális fölényétől, mert nem hallgattunk Isten szavára. Az iszlám tanokat a létező legradikálisabb módon értelmezték. Amennyiben engedelmessé válnak Isten akarátának, ahogy az az iszlám szent könyvekben írva van, és ahogy azt a radikálisok magyarázzák, Isten segítségével legyőzhetjük a Nyugatot, és megszerezhetjük az uralmat a világ fölött – mondták akkor, és mondják ma is. A Nyugat – mondják – a zsidók irányítása alatt áll, és ez semmiben sem tér el a náci és a szovjet propagandától. Mindez világosan látható az iráni elnök legutóbbi, az Egyesült Államok elnökének írt leveléből, amelyben azzal vádolja a zsidókat, hogy rátették a kezüket mindenre, ami Amerikában értéket képvisel. A zsidó nép, nem pusztán Izrael, hanem a zsidók összessége áll a nyugati imperializmus élén, és ezért el kell pusztulnia. *A második világháború óta először fordul elő, hogy a zsidókat újból népiirtás fenyegeti.* Ne feledjük: a radikális iszlám ideológia nem csupán politikai célokat szolgál; ők el is hiszik, amit mondanak, s ha módjuk nyílik rá, el is követnek mindent, hogy ennek a hitnek megfelelően cselekedjenek.

A frusztráltság, mint a radikális szemléletmód melegágya, a kelet-ázsiai társadalmak ellen is irányul, amelyek harcba bocsátkoztak, hogy a Nyugattól megszerezzék a vezetést. Japán, Kína, Dél-Korea, Szingapúr és újabban India a világ társadalmi és gazdasági élvonalába küzdöttek fel magukat, vagy küzdik fel éppen. Ameri-

ka többé már nem az egyedüli szuperhatalom. És Malajzia, Tunézia és ma holnap Indonézia mind olyan muszlim társadalmak, amelyek jó úton járnak afelé, hogy felvegyék a versenyt a nyugati országokkal. De az a tény, hogy a muszlim világ egyes részei már-már behozták a lemaradást, még nem változtat a radikális iszlám nézetein, mert mint tudjuk, az ideológia nem hal meg attól, hogy az, ami az alapjául szolgált, megváltozott vagy változóban van. Mindegy változások ellenére a világszerte elterjedt gyilkos ideológia fenyegetése fennmarad.

A holokauszt tagadása szerves része ennek az ideológiának. Hirdetői két érvre hivatkoznak: egy, hogy a holokauszt közönséges mítosz. A másik, hogy Izraelt azért hozta létre a Nyugat, mert lelkifurdalás gyötörte a holokauszt miatt, és hogy a palesztinoknak, mi több, az egész muszlim világnak az európaiak bűnei miatt kell szenvedniük. Az a tény, hogy a két érv ellentmond egymásnak, mit se számít. A vége-hossza nincs kijelentések közül csak néhányat idézek: Dr. Rif'at Sayyed Ahmad 2004. június 24-én a következőt írta a kairói *al Liwaa al-Islam*, a kormány Nemzeti Demokrata Pártjának folyóiratába: „Hazugság, hogy a zsidókat elégették a náci gázkamrákban. Amikor ezeket az eszközöket tudományos alapon megvizsgálták, kiderült, hogy mind hazugság.” 2005. december 17-én Iránban Ali Meshkini ajatollah Qomban kijelentette, hogy „a cionisták... hamisan állították, hogy Hitler, a németek, az osztrákok hatmillió zsidót gázosítottak el a krematóriumokban”. Az iráni elnök pedig, mint az közismert, oda nyilatkozott, hogy a holokauszt közönséges legenda, de még ha igaz volna is, amit ő a maga részéről kétségbe von, miért kelljen a palesztinoknak és a muszlimoknak megfizetni az árát annak, ami Európában történt. El kell ismerni, hogy nem csupán az iszlám radikálisok vélekednek úgy, hogy Izrael a holokauszt eredménye; hanem mások is, köztük számos zsidó. Csak-hogy ez egyértelmű hazugság. A második világháború előtt a zsidók milliószámra akartak Palesztinába vándorolni. Megölték őket, aminek következtében a lehetőség a zsidó állam megalapítására egyre zsugorodott. A zsidó túlélők, néhány százezren, kétségkívül központi szerepet játszottak abban, hogy a palesztinai zsidók megküzdjenek a függetlenségükért. Ha egy-két évvel tovább tart a háború, nem kétséges, hogy alig maradt volna életben néhány zsidó, mely esetben Izrael megalapítása szóba sem

jöhetett volna. A holokausztnak majdnem sikerült megakadályoznia a zsidó állam létrejöttét. A britek ellenezték a zsidó államot. Truman elnök és a külügyminisztérium nemkülönben. Csakhogy az amerikai zsidók és nem zsidók felől érkező nyomás álláspontjának megváltoztatására kényszerítette az amerikai politikát. A holokausztnak semmi köze nem volt Amerika vagy bármely más ország akkori álláspontjának kialakításához. Izrael megalakításában teljeséggel más tényezők játszottak közre. Ennek okán a holokausztagadás mindkét formájában a tényeknek ellentmondó állításokon alapul. Ez a muszlim világban hozzátartozik a radikális ideológiához, a muszlim liberálisok ellene is vannak, mert az nemcsak a zsidóságot, hanem a civilizációt mint olyant veszélyezteti.

A fő különbség a három totalitárius ideológia között az, hogy a radikális iszlám zavaros mozgalom. Bin Laden jelentős alak, élve vagy halva egyaránt, és a helyettese, Ayman el-Zawahiri egyiptomi gyermekorvos még inkább. Csak ő nem diktátor, a mozgalom pedig decentralizált. Az ő szempontjaiknak ez nagyon is megfelel, mivel aki radikális – bármelyik etnikumhoz tartozzék is –, a közös vallási fanatizmusnak köszönhetően a föld legtávolabbi pontján is az iszlamista sejtek meleg fogadtatására számíthat. A mozgalmon belül vannak különbözőségek, semmi kétség: a szunnita többségű társadalmon belül, a Szudánban uralkodó iszlám rezsim színezete eltér az iraki al-Kaida csoportokétól, bár az alapvető ideológiájuk egy és ugyanaz. Mint tudjuk, komoly eltérés mutatkozik az iszlám síita és szunnita formája között, tehát a radikális iszlámon belül. Irakban ádáz küzdelmet folytatnak egymás ellen a síiták és a szunniták. A radikális iráni *šá* nem olyan antiszociális, mint annak szunnita változata, az ottani radikális iszlám összefonódik egy birodalomépítő, nacionalista programmal. Irán az iszlám világbirodalmi célok érdekében politikai, gazdasági és katonai eszközök segítségével meg akarja szerezni a szunnitáktól a Perzsa-öböl fölötti uralmat. De ha az alapokat nézzük, ott a nézeteltéréseken mind felülkerekednek, mint arra jó példa a szunnita Hamasz-vezetők lelkes fogadtatása Teheránban. Irán és a Hezbollah között a közvetlen kapcsolat közismert. Imad Mughniyeh, a Hezbollah ideológusa az iráni Biztonsági és Hírszerzési Minisztériumból és a Paszdaranból, az iráni biztonsági szolgálat al-Qods (azaz Jeruzsálem) egységéből irányítja a művelete-

ket. Mughniyeh nevéhez fűződik az 1992-es Buenos Aires-i bombamerénylet. Bejrútban a Hezbollah Surájának, vagyis a (legfelső) Tanácsának hét tagja van, továbbá rendszeresen részt vesz benne két iráni, Bejrútból és Damaszkuszából. Iránban a szunnita Hámásznak állandó képviselője volt Oszama Hamdan személyében, aki jelenleg a Hámász képviselője Bejrútban, ő koordinál a szunnita Hámász és a síita Hezbollah között. A síita–szunnita versengés valóságos, és gyakran gyilkossághoz vezet. De ha a Nyugat, és elsősorban a zsidóság elleni támadásról van szó, ezeken a nézeteltéréseken könnyedén fölül lehet kerekedni.

A radikális iszlám elleni sikeres küzdelem, úgy tűnik, csak az antiradikális muszlimokkal kötött szövetséggel lehetséges, hiszen az iszlám radikálisok számára ők az elsődleges célpont, lévén, hogy eretneknek tekintik őket, akiket meg kell semmisíteni. Itt négyféle megközelítés lehetséges: először, erőteljes propaganda nem az iszlám, hanem az iszlám radikálisok ellen, amelynek a mérsékelt muszlimok állnak az élére – ilyenek milliónyian vannak; másodsor, társadalmi-gazdasági intézkedések, amelyek egyenesen a közembert célozzák meg, nem pedig a jelen korrump és autoritárius vezetést, amely a legtöbb (bár nem mindegyik) muszlim országra jellemző; harmadszor, világszerte politikai szövetségek létrehozása a muszlim és nem muszlim erőkkal, amelyek kifejezetten a radikális iszlám mozgalmak ellen irányulnak; és negyedszer, esetleges katonai fellépés, amikor a célpont behatárolható – de ez csak a legvégső lehetőség, amelyet ha egy mód van rá, mindig és mindenütt kerülni kell. Az erőszakos fellépés az esetek nagy többségében, ha nem is mindig, a visszájára sül el.

Világ- és Európa-szerte sokan hiszik, hogy ha nem működnek együtt azokkal, akik fellépnek a radikális iszlám ellen, nem is lesz belőlük célpont. Ez ugyanaz a tragikus hiba, amit annak idején a jó szándékú emberek a nácikkal és a kommunistákkal szemben elkövettek. Ma már mind célpontok vagyunk; és ha a radikálisoknak egyikünket sikerül legyőzniük, rögvest a következő ellen fordulnak. Mindnyájan egy csónakban evezünk. Egyesíteni kell erőnket az egzisztenciális, népi, egyetemes veszedelemmel szemben, amelyik először a zsidók és az amerikaiak ellen irányul, de aztán sorra jönnek a többiek.

ANGOLBÓL FORDÍTOTTA: DEZSÉNYI KATALIN